

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Навчально-науковий Інститут мистецтв

Кафедра методики музичного виховання та диригування

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ ВИКОНАННЯ, ІМПРОВІЗАЦІЯ,
АКОМПАНеМЕНТ**

Освітня програма Середня освіта (Музичне мистецтво)
за другим (магістерським) рівнем

Спеціальність 014 Середня освіта (за предметними
спеціалізаціями)

Галузь знань 01 ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від «29» серпня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Інструментальне виконання, імпровізація, акомпанемент
Викладач	Рудик М. М. , кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування
Контактний телефон викладача	(098) 093 51 13
Е-mail викладача	amelikamusic@gmail.com
Формат дисципліни	очна, заочна
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС, 180 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	Консультації проводяться відповідно до графіку індивідуальних занять зі студентами, розміщеному на інформаційному стенді та сайті кафедри https://kmvd.pnu.edu.ua . Також можливі консультації шляхом листування через електронну пошту
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна «Інструментальне виконання, імпровізація, акомпанемент» призначена для вивчення магістрами-піаністами денної та заочної форм навчання Навчально-наукового інституту мистецтв ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та є необхідним компонентом загальнотеоретичної та професійної підготовки музикантів. Предметом вивчення навчальної дисципліни є здобуття магістрами навиків гри на фортепіано, імпровізації та акомпанементу в об'ємі, необхідному для подальшої професійної музично-педагогічної та виконавської діяльності. Вивчення дисципліни забезпечує удосконалення теоретичних знань та формування виконавських умінь і навичок, сприяє розвитку музичного кругозору та художнього смаку.</p> <p>Зміст дисципліни полягає у забезпеченні практичної спрямованості навчального процесу магістрів; їх адаптації до швидкозмінних вимог українського та міжнародного ринків праці; наданні можливості навчання за індивідуальною варіативною частиною освітньо-професійної програми, сформованої на вимогу часу й побажаннями слухача. У зв'язку з потребою диференціації індивідуальних завдань теоретичний виклад матеріалу необхідно якомога більше ілюструвати прикладами з конкретних фортепіанних творів, а індивідуальні заняття доповнювати обговоренням самостійних завдань. Ця діяльність буде ефективною, якщо завдання не будуть дублюватись, що дасть можливість кожному піаністу самостійно набувати знань, умінь та навиків творчої діяльності. Концепція програми спирається на свідоме поєднання основних постулатів історії та теорії загальної та музичної педагогіки; вміння імпровізувати та підбирати на слух; доцільність практичного виконання шедеврів світового та українського мистецтва різних епох на фортепіано, використання традицій імпровізації фортепіанної школи та новітніх індивідуально-особистісних педагогічних технологій, індивідуальних манер виконавської техніки тощо.</p> <p>Завдання навчальної дисципліни полягають у: 1) підготовці висококваліфікованих музикантів, які досконало володіють майстерністю гри на фортепіано; 2) формуванні навичок підбору на слух та імпровізації на фортепіано; 3) сприянні більш інтенсивному і свідомому засвоєнню переконливості виконавської інтерпретації, ансамблевої гри та</p>	

акомпанування; 4) професійній підготовці та вихованні фахівців – музикантів-піаністів для практичної діяльності вчителя музичного мистецтва в системі загальної та спеціалізованої шкільної музичної освіти; 5) знанні основних етапів опрацювання хорових творів на фортепіано, читання нот з листата транспонування їх в тональностях. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми магістри повинні: **знати** : основні положення та методи вивчення гри на фортепіано; вирішення творчих завдань, пов'язаних із вмінням знаходити виражальні засоби та прийоми гри хорової партитури на фортепіано задля втілення художнього задуму автора; провідні жанри та стилі української та зарубіжної музики різноманітної за ідейно-художнім змістом та музично-стилістичними особливостями; методологічні і методичні проблеми імпровізації та акомпанементу; **вміти** : виявляти багатогранність своїх поглядів на зарубіжну музику; збагачувати свій естетичний досвід у ході сприймання та інтерпретації творів музичного мистецтва у музично-практичній діяльності; формувати ціннісні орієнтації, потреби у творчій самореалізації та професійному вдосконаленні.

3. Мета та цілі курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Інструментальне виконання, імпровізація, акомпанемент» є навчити студентів виконувати інструментальні твори, упевнено читати ноти з листа та транспонувати, сформувати навички підбору по слуху та імпровізації, оволодіти достатнім рівнем музичного мислення, переконливості виконавської інтерпретації, ансамблевої гри та акомпанування.

Програма враховує притаманну даній дисципліні систему міжпредметних зв'язків, адже для гармонійного і повноцінного вивчення предмету необхідний зв'язок із низкою таких спеціальних дисциплін, як історія та теорія музики, історія фортепіанного виконавства, концертмейстерський клас, профільний інструмент (фортепіано), методика викладання фахових дисциплін (фортепіано), диригування та читання партитур, теорія музики, гармонія тощо.

Успішність досягнення поставленої мети залежить від досягнення таких **цілей**: стійкій мотивації культурного зростання засобами професії і усталеному професійному інтересі до безперервного оновлення індивідуально-професійного ресурсу; знаннях основних теорій розвитку людини засобами музичного мистецтва і розуміння їх основ для забезпечення оригінального використання ідей, а також проведення наукових досліджень; здатності до системної апперцепції і інтеграції галузевого знання та подолання суперечностей його об'єктивності у педагогічній реальності; здатності і умінням використовувати знання для вирішення проблем особистісного взаєморозвитку себе і іншого у новому середовищі і культуровідповідних контекстах художнього розвитку людини; умінням зрозумілого донесення власної професійної позиції до фахівців і нефахівців у музично-педагогічній галузі; навичках самостійно продовжувати навчання.

4. Результати навчання (компетентності)

У результаті вивчення дисципліни «Інструментальне виконання, імпровізація, акомпанемент» у магістрантів мають бути сформовані такі фахові та загальні **компетентності**:

- інструментально-виконавська (вільне володіння спеціальним інструментом фортепіано та здатність його використовувати у навчальній і концертно-виконавській діяльності; володіння навичками читання нот з листа, транспонування, підбору музики на слух; володіння методами навчання гри на фортепіано; здатність організувати інструментальне музикування школярів на уроках музичного мистецтва та в позанавчальний час);
- світоглядна (наявність ціннісно-орієнтаційної позиції; загальнокультурна ерудиція, світогляд; розуміння сутності і соціальної значущості майбутньої професії; збереження національних духовних традицій);

<ul style="list-style-type: none"> інформаційна (здатність до самостійного пошуку та обробки інформації з різних джерел для розгляду конкретних питань; здатність до ефективного використання інформаційних ресурсів мережі Інтернет, які містять текстовий, аудіо- та відеоматеріал у соціальній та професійній діяльності); самоосвітня (здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку; спрямованість на розкриття особистісного творчого потенціалу та самореалізацію у фаховій діяльності; прагнення до особистісно-професійного лідерства та успіху). 					
5. Організація навчання курсу					
Обсяг курсу для очної форми навчання					
Вид заняття			Загальна кількість годин - 180 год		
індивідуальні			53 академічних годин		
самостійна робота			127 академічних годин		
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)		Нормативний/ вибірковий	
I - III	014 Середня освіта (музичне мистецтво)	I - II		На вибір студента	
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
<i>Змістовий модуль 1. Ознайомлення з основами акомпанементу</i>					
Тема 1. Розвиток навичок ескізного опрацювання твору	індивід.	19, 22, 25, 29; нотна	10		1-5 тиждень 1-го семестру
Тема 2. Робота над різножанровим репертуаром	самост.	нотна	10	10 балів	15 тиждень 1-го семестру (КУ)*
Тема 3. Самостійне опрацювання творів (вок., хоров., інстр.) з репертуару ДМШ	самост.	6, 13, 17, 25, 31, 36; нотна	20		1 - 15 тиждень 1-го семестру (СК)*
Тема 3. Читання нот з листа, транспонування	індивід.	4,5,11, 18, 25, 28, 30	20		6-15 тиждень 1-го семестру
Тема 4. Розвиток практичних навичок читання з листа і транспонування	самост.	нотна	25	10 балів	15 тиждень 1-го семестру (КУ)
<i>Змістовий модуль 2. Робота над пісенно-танцювальним репертуаром</i>					

* КЗ – контрольне заняття

* СК - самоконтроль

Тема 5. Особливості дитячого пісенного супроводу	індивід.	3, 11, 13, 22-27, 31; нотна	5		1-5 тиждень 2-го семестру
Тема 6. Робота над дошкільним і шкільним пісенним репертуаром	самост.	нотна	10	10 балів	15 тиждень 2-го семестру (КУ)
Тема 7. Освоєння танцювальних жанрів	індивід.	нотна	5		6-10 тиждень 2-го семестру
Тема 8. Робота над різножанровими танцювальними п'єсами	самост.	нотна	10	10 балів	15 тиждень 2-го семестру (КУ)
Тема 9. Розвиток імпровізаційних навичок акомпанементу	індивід.	10, 11, 14, 28, 31; нотна	5		11-15 тиждень 2-го семестру
Тема 10. Практичні навички виконання цифрових позначень акомпанементу, імпровізації	самост.	нотна	10	10 балів	15 тиждень 2-го семестру (КУ)
<i>Змістовий модуль 3. Робота над екзаменаційною програмою</i>					
Тема 11. Підготовка до екзамену	індивід.	8, 11, 12, 17, 22, 25, 31, 42; нотна	8		1-8 тиждень 3-го семестру
Тема 12. Робота над точністю виконання всіх текстових вказівок, відповідністю фразування, артикуляції	самост.	11, 22, 25, 31, 42; нотна	15		1-14 тиждень 3-го семестру
Тема 13. Опрацювання технічно складних фрагментів, подолання метро-ритмічних труднощів	самост.	11, 22, 25, 31, 42; нотна	17		1-14 тиждень 3-го семестру
Тема 14. Досягнення естрадної готовності	самост.	11, 22, 25, 31, 42; нотна	10		14 тиждень 3-го семестру
Обсяг курсу для заочної форми навчання					

Вид заняття		Загальна кількість годин – 180			
індивідуальні		18 академічних годин			
самостійна робота		162 академічні години			
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)		Нормативн ий/ вибірковий	
1 -3-й	014 Середня освіта (Музичне мистецтво)	I – II-й		На вибір студента	
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Змістовий модуль 1. Ознайомлення з основами акомпанементу					
Тема 1. Розвиток навичок ескізного опрацювання твору	індивід.	19, 22, 25, 29; нотна	2		4 тиждень 1-го семестру
Тема 2. Робота над різножанровим репертуаром	самост.	нотна	16	10 балів	15 тиждень 1-го семестру (КУ)*
Тема 3. Самостійне опрацювання творів (вок.,хоров.,інстр.) з репертуару ДМШ	самост.	6, 13, 17, 25, 31	20		4-15 тиждень 1-го семестру (СК)
Тема 3. Читання нот з листа, транспонування	індивід.	4,5,11, 18, 25, 28, 30	4		14-15 тиждень 1-го семестру
Тема 4. Розвиток практичних навичок читання з листа і транспонування	самост.	нотна	20	10 балів	15 тиждень 1-го семестру (КУ)
Змістовий модуль 2. Робота над пісенно-танцювальним репертуаром					
Тема 5. Особливості дитячого пісенного супроводу	індивід.	3, 11, 13, 22-27, 31; нотна	2		2 тиждень 2-го семестру
Тема 6. Робота над дошкільним і шкільним пісенним репертуаром	самост.	нотна	20	10 балів	15 тиждень 2-го семестру (КУ)
Тема 7. Освоєння танцювальних жанрів	індивід.	22, 29, 31, 42	2		14 тиждень 2-го семестру
Тема 8. Робота над різножанровими	самост.	нотна	18	10 балів	15 тиждень 2-го

* КЗ – контрольне заняття

танцювальними п'єсами					семестру (КУ)
Тема 9. Розвиток імпровізаційних навичок акомпанементу	індивід.	10, 11, 14, 28, 31	2		14 тиждень 2-го семестру
Тема 10. Практичні навички виконання цифрових позначень акомпанементу, імпровізації	самост.	нотна	16	10 балів	15 тиждень 2-го семестру (КУ)
Змістовий модуль 3. Робота над екзаменаційною програмою					
Тема 11. Підготовка до екзамену	індивід.	8, 11, 12, 17, 22, 25, 31, 42; нотна	8		4-5 тиждень 3-го семестру
Тема 12. Робота над точністю виконання всіх текстових вказівок, відповідністю фразування, артикуляції	самост.	11, 22, 25, 31, 42; нотна	18		4-11 тиждень 3-го семестру
Тема 13. Опрацювання технічно складних фрагментів, подолання метро-ритмічних труднощів	самост.	11, 22, 25, 31, 42; нотна	18		4-11 тиждень 3-го семестру
Тема 14. Досягнення естрадної готовності	самост.	11, 22, 25, 31, 42; нотна	18		10-11 тиждень 3-го семестру
6. Система оцінювання курсу					
Загальна оцінювання курсу	система	<p>Перевірка знань проводиться у вигляді проміжних контрольних уроків (КУ), на яких студентам належить виконати 2–3 твори згідно вимог. Також на контрольних уроках проводиться перевірка навичок читання нот з листа і транспонування. В кінці курсу навчання проводиться екзамен (у формі академконцерту).</p> <p>Максимальна кількість балів – 100, з яких 50 – це найвищий бал за екзамен, а інші 50 балів розподіляються на 5 проміжних контрольних уроків. Виконання оцінюється за наступними критеріями:</p> <p>Своєчасність виконання – 2 бали Повний обсяг виконання – 2 бали Якість виконання – 2 бали Креативний підхід – 2 бали Ініціативність – 2 бали Максимальна оцінка за КУ – 10 балів.</p>			

Умови допуску до підсумкового контролю	Здача всіх проміжних етапів контролю
Загальна система оцінювання курсу	<p>Перевірка знань проводиться у вигляді проміжних контрольних уроків (КУ), на яких студентам належить виконати 2–3 твори згідно вимог. Також на контрольних уроках проводиться перевірка навичок читання нот з листа і транспонування. В кінці курсу навчання проводиться екзамен (у формі академконцерту).</p> <p>Максимальна кількість балів – 100, з яких 50 – це найвищий бал за екзамен, а інші 50 балів розподіляються на 5 проміжних контрольних уроків. Виконання оцінюється за наступними критеріями:</p> <p>Своєчасність виконання – 2 бали Повний обсяг виконання – 2 бали Якість виконання – 2 бали Креативний підхід – 2 бали Ініціативність – 2 бали Максимальна оцінка за КУ – 10 балів.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Здача всіх проміжних етапів контролю
7. Політика курсу	
<p><u>Підготовка концертної програми магістрантом</u> передбачає формування навичок вільного володіння спеціальним інструментом фортепіано, зокрема здатність використовувати його у навчальній і концертно-виконавській діяльності, відтворювати авторський задум, виражений в різноманітних за змістом, формою, фактурою та стилем творах, виконавську культуру, витримку та самостійність у вирішенні художніх завдань</p> <p><u>У результаті вивчення курсу магістранти повинні:</u></p> <p>знати : репертуар , необхідний для музичного та художньо-пізнавального розвитку піаніста; композиторські, виконавські стилі, жанри світової музичної літератури; специфіку гри на фортепіано;</p> <p>вміти : грамотно опрацьовувати музичний матеріал, читати з листа, ескізно вивчати фортепіанний твір, грати в ансамблях, акомпанувати, підбирати супровід, самостійно опрацьовувати репертуар, непередбачений програмою; вирішувати поставлені творчі завдання шляхом постійного розвитку музичного досвіду в поєднанні з систематичними заняттями практичного характеру; репрезентувати свої досягнення публічно: участь у концертах, сольні концерти, конкурси тощо.</p> <p><u>Академічна доброчесність</u>: Очікується, що магістранти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Положенням про запобігання та виявлення плагіату у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/.</p> <p><u>Відвідування занять</u> Відвідування занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі магістранти відвідають індивідуальні заняття курсу. Пропуски індивідуальних занять відпрацьовуються в обов'язковому порядку.</p>	
8. Рекомендована література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Алексеев А. Д. Из истории фортепианной педагогики К.: Муз. Украина, 1974. 162 с. URL: https://www.piano.ru/scores/books/alex-ped.pdf 2. Алексеев А. Д. Методика обучения игре на фортепиано. 4-е изд. СПб.: Лань; Планета музыки, 2017. 280 с. 3. Андреева Л. Хрестоматия по чтению хоровых партитур с сопровождением. Вып. II, М.: Музыка, 1972, 396 с. 	

4. Баренбойм Л. А. Музыкальная педагогика и исполнительство: учеб. пособ. СПб.: Лань; Планета музыки, 2016. 340 с.
5. Блажкевич Г. Й., Старух Т. М. Правда і міфи про львівських піаністів – основоположників фортепіанної школи. Львів: Сполом, 2002. 226 с.
6. Богданська Т. «Фортепіанні твори української композиторів для молоді». I частина. Тернопіль «АСТОН», 2000, 65 с.
7. Богданська Т. «Фортепіанні твори української композиторів для молоді». II частина. Тернопіль «АСТОН», 2000, 65 с.
8. Браудо Й. А. Об изучении клавирных сочинений Баха в музыкальной школе. СПб.: Композитор, 2004. 92 с.
9. Використання методичних розробок українських педагогів-піаністів середини ХХ століття у самостійній роботі студентів над фортепіанною технікою: Метод. рекомен. для студентів спеціалізації «Хорове диригування», спеціальності «Музична педагогіка та виховання» / Уклад. Н. Зимогляд. Х.: ХДАК, 2000. 16 с.
10. Воробкевич Т. П. Методика викладання гри на фортепіано. Львів: Логос, 2001. 223 с.
11. Гинзбург Л. С. О работе над музыкальным произведением. М.: Музыка, 1968. 112 с.
12. Готлиб А. Основы ансамблевой техники. М.: Музыка, 1971, 95 с.
13. Глазунова І. К. Організація інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики в умовах модульно-рейтингового навчання: метод. рекомен. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 68 с.
14. Гнесина Е. Ф. Фортепианная азбука. СПб.: Планета музыки, 2016. 32 с.
15. Гончаренко Л. П. Методика викладання музичного інструмента (фортепіано) у вищій школі : метод. матеріали для самостійної роботи студента. Кіровоград, 2007. 35 с.
16. Грум-Гржимайло Т. Н. Музыкальное исполнительство М.: Знание, 1984. 157 с.
17. Історія української музики : в 6 т. Т. 4. / [М. Гордійчук, О. Костюк та ін.]; за ред. М. Гордійчук. К. : Наукова думка, 1992. 616 с.
18. Кальмучин-Дранчук Т. А. Стилiстичнi аспекти виконавських традицій в українському піаністичному мистецтві першої половини ХХ століття. Івано-Франківськ: Факел, 2004. 146 с.
19. Кашкадамова Н. Б. Мистецтво виконання на клавішно-струнних інструментах. Тернопіль : Астон, 1998. 298 с.
20. Кашкадамова Н. Б. Виконавська інтерпретація у фортеп'янному мистецтві ХХ сторіччя. Львів : КІНПАТРІ, 2014. 343 с.
21. Кияновська Л. О. Стилiвова еволюція галицької музичної культури ХІХ-ХХ ст. Тернопіль: Астон, 2000. 339 с.
22. Клиn В. Л. Українська радянська фортепіанна музика 1917–1977 рр. К.: Наукова думка, 1980. 314 с.
23. Коган Г. М. У врат мастерства. Работа пианиста. М.: Музыка, 1969. 342 с.
24. Коломієць А. Хрестоматія хорового диригування. Київ: Музична Україна, 1971, 152 с.
25. Курковський Г. М. Питання фортепіанного виконавства. К.: Муз. Україна, 1983. 138 с.
26. Мартинсен К. Индивидуальная фортепианная техника. – М.: Музыка, 1966. 220 с. URL: <https://notkinastyu.ru/martinsen-k-a-individualnaya-fortepiannaya-tehnika-1966/>
27. Малиновская А. Фортепианное исполнительское интонирование / А. Малиновская. М.: Музыка, 1990. 77 с.
28. Мильштейн Я. Вопросы теории и истории исполнительства. Изд. 2. СПб: Планета музыки, 2019. 264 с.
29. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры. СПб: Лань, 2015. 256 с.
30. Некрасов Ю. І. Комплексне навчання гри на фортепіано : навч.-метод. посібник для вищ. муз. навч. закладів. Одеса : АстроПринт, 2000. 148 с.

31. Николаев А. Очерки по истории фортепианной педагогики и теории пианизма. М. : Музыка, 1980. 225 с.
32. Пастеляк Н. Поемність в українській фортепіанній музиці першої половини ХХ ст.. Львів : Сполом, 1997. 128 с.
33. Пашенко В. Курс читання хорових партитур. Київ: Музична Україна, 1977, 176 с.
34. Питання фортепіанної педагогіки та виконавства / ред. А. Й. Корженевського. К.: Муз.Україна, 1981. 116 с.
35. Питерсон О. Джазовые этюды и пьесы для фортепиано. – С-Пб.: Композитор, 1997.
36. Популярный справочник-песенник. Изд. 2-е, сост. Олинская И., Ухов Д., Оякяэр В. – М.: Музыка, 1989.
37. Рафалович О.В. Транспонирование в классе фортепиано. Л.: Музгиз, 1963, 37 с.
38. Сарджент У. Джаз: Генезис. Музыкальный язык. Эстетика. – М.: Музыка, 1987.
39. Савицький Р. Основні засади фортепіанної педагогіки. Передмова Н. Кашкадамової. Тернопіль: Астон, 2001. 68 с.
40. Сапонов М. Искусство импровизации. М.: Музыка, 1982, 79 с.
41. Серганюк Ю. Наша пісня, наша дума... Збірник хорових творів з репертуару студентського хору Івано-Франківського пед. інституту ім. В.Стефаніка, 1992, 83 с.
42. Скляр О. Д. Методика викладання курсу фортепиано. Формування і розвиток виконавчих навичок студентів : Навч. посіб. для вищ. навч. закладів культури і мистецтв. Х. : Харківська держ. академія культури, 2002. 79 с.
43. Таран І. М. Компоненти ритму як чинник піаністичної. Матеріали II Міжнарод. науч. конф. «Прогресивное развитие мировой науки», 1-3 сентября 2012 г. Научный журнал Аспект. Донецк : Цифровая типография, 2012. С. 105–110.
44. Устименко Ю. С. Загальне фортепіано – шлях у велике мистецтво : навчальний посібник для муз. ф-ту. Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2007. 104 с.
45. Устименко Ю. С. Фортепіано для всіх. Педагогічні роздуми : навч. посібник для муз. ф-ту. Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2008. 112 с.
46. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано. 2-е изд. М.: Издательство Юрайт, 2018. 188 с.
47. Цыпин Г. М. Портреты советских пианистов. М.: Сов. композитор, 1982. 256 с.
48. Шмидт-Шкловская А. А. О воспитании пианистических навыков. М.: Классика XXI, 2015. 84 с.
49. Jazz piano. Ред.-сост. Ерохин В. – М.: Музыка, 1999.
50. Schmitz M. Jazz parnass. Band 1-3. – Leipzig: VEB Deutscher Verlag Fur Musik, 1979.
51. Schmitz M. Blues & Boogie-woogie. Leipzig: VEB Deutscher Verlag Fur Musik, 1986.

Допоміжна література:

52. Баренбойм Л. А., Брянская Ф. Д., Перунова Н. Н. Путь к музицированию. Школа игры на фортепиано. Л. Сов. композитор, 1980. 184 с.
53. Барвінський В. Колядки і щедрівки: для фортепіано зі словесним текстом. Тернопіль: Збруч, 1997. 22 с.
54. Білаш О. Тетячин альбом. Фортепіанні п'єси для дітей. К.: Муз. Україна, 2002. 40 с.
55. Брубек Д. Вальс Кэти. / комп. Д. Брубек // Джазовые вальсы : Для фортепиано / Сост. Ю.Чугунов. - М. : Сов.композитор, 1985. - С. 26-31
56. Воробкевич С. Хорові твори без супроводу. Київ: Музична Україна, 1996, 143 с.
57. Джазовые и эстрадные композиции для фортепиано. Ред.-сост. Ерохин В. Вып. 4, 7 – М.: Музыка, 198, 1988.
58. Джазовые произведения для фортепиано. Вып. 1. Сост. Чугунов Ю. – М.: Советский композитор, 1982.
59. Джаз и фортепианная музыка первой половины XX века. Вып.1. Сост. Замороко

- Н.С., Симоненко В.С. – М.: Советский композитор, 1987.
60. Джоуплин С. Регтаймы для фортепиано. Т. I, II. – Будапешт. Эдицио музика, 1984.
61. Долчук Р. За правду, браття. Рукопис. 2010. 2с.
62. Духовні піснеспіви українською мовою [Ноти] : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. М. Іваник. - Рівне : [б. и.], 2006. - 148 с. - Хрестоматія складається з розділів: Піснеспіви Всенічної; Піснеспіви Літургії; Хорові концерти.
63. Козак Є. Хорові твори. Київ: Музична Україна, 1977, 40 с.
64. Колесса М. Вибрані хорові твори. Київ: Музична Україна, 1983, 136с.
65. Конен В. Дж. Пути американской музыки. – М.: Советский композитор, 1977.
66. Кургузов С. Всемирно известные джазовые темы [Текст] : в переложении для синтезатора или фортепиано / С. Ю. Кургузов. - Ростов н/Д : Феникс, 2006. - 47 с.
67. Леонтович М. Хорові твори. Київ: Музична Україна, 1970, 242 с.
68. Мордасов, Н. В. Сборник джазовых пьес для фортепиано [Текст] : для средних классов музыкальных школ / Н. В. Мордасов. - Изд. 4-е . - Ростов н/Д : Феникс, 2006. - 55 с.
69. Лятошинський Б. П'ять прелюдій. Тв. 44.. К.: Муз. Україна, 1993. 12 с.
70. Стеценко К. Хорові твори. Київ: Музична Україна, 1969, 53 с.
71. Стеценко К. Зібрання творів у 5-ти томах. Твори без супроводу. Київ: Мистецтво, 1963, 145 с.
72. Фортепиано в джазе: Хрестоматія для естрадних отделений музыкальных училищ. Сост. Замороко Н.С. – К.: Муз. Украина, 1988.
73. Хромушин О. Ранній ранок \Early Morning (зі збірки “Десять п'ес для починаючих джазменів”).
74. Шендерович Е. В концертмейстерском классе: Размышления педагога. М.: Музыка, 1996.
75. Шендерович Е. Об искусстве аккомпанемента. Сов. Музыка, 1969.
76. Юцевич Ю. Словник Музичних термінів. Заг. Ред.. Н.М. Кубанцевої. – К.: Муз. Україна, 1971.
77. Українська фортепіанна музика XIX століття / Упор. Г. В. Курковський. К.: Муз. Україна, 1974. 71 с.
78. Черні К. Школа вправності для фортепіано. Тв. 299. К.: Муз. Україна, 1994. 52 с.
79. Черні К. 24 етюди. Оп. 684. Заохочення до роботи. / Ред. Р. Репки. К.: Муз. Україна, 2018. 96 с.
80. Школа игры на фортепиано / Ред. А. Николаева. М.: Музыка, 1968. 220 с.
81. Шиптур Б. Дитяча музика для фортепіано. Івано-Франківськ, 1989. 24 с.
82. Шопен Ф. Скерцо. / ред. Я. Екер. К.: Муз. Україна, 2015. 88 с.

Інформаційні ресурси

83. <http://muzvolsk.narod.ru/new/kroshner/metodika.html>
84. https://video-uroki-online.com/muzyka/pianino/improvizacija_na_fortepiano/
85. <https://soltem.livejournal.com/51003.html>
86. http://music-uroki.com/piano_jazz
87. <https://gloriamusic.org.ua/vzrosliye/improvizatsiya-na-fortepiano>
88. <http://www.twirpx.com/files/art/music/instrumental/keyboards/piano/harmony/>
89. <https://studfiles.net/preview/5535041/>